

ԱՎԵՏՈՒՆԻ

Երբ կայծակը
փայլապրակում է

ՀԱՅՂԵՏՀՐԱՏ

891.99

1714

~~46-75~~

elz y n e t e / 1 1 h .

Time 4 minutes 15 seconds
Temperature 5 to 6

891.99

4-75

ԱԶԱՏ ՎՇՏՈՒՆԻ

ՍՏՈՒԳՎԱԾ Է 1961 թ.

1714 A $\frac{I}{6099}$

ԵՐԲ ԿԱՅԾԱԿԸ
ՓԱՅԼԱՏԱԿՈՒՄ Է

(Վ. Ի. Պ. Ե. Բ. Գ.)

Տողքերը նրա թափվում են ներքև,
Ուժ է հողն այստեղ արյունով ներկել,
Ինչո՞ւ գիշակեր հավքն է թափառում:
Գետնի երեսին շարված իրար մոտ
Դիակույտեր կան անշարժ ու արնոտ:

Մառերի ներքև՝ առվի եզերքին,
Արյունաշաղախ, կույտ-կույտ, իրար քով
Թափվել են մարդկանց դիակներ շարքով,
Ընկել են քանի՜ ծեր, մանուկ և կին:
Մայրն է սպանվել մանկիկը գրկին,
Մոր կրծքի վրա մանկիկն է խոցված,
Քանի՜ մայրեր կան արյունով օծված
Եվ պատանիներ ու ծերեր կրկին:
Դիակների կույտ՝ մայր, մանուկ և ծեր—
Գերման գնդացիներն է նրանց հնձել:

Լուսինը տեղույն վայր է կռանում,
Նայում զոհերին անհատ բարձունքից,
Թըջվում է գետինն արծաթ արցունքից—
Լուսինն է լալիս կապույտ վրանում:
Նայում է կարծես ու միտք է անում—

Միթե՞ այս մանկանց և այս մայրերին,
Այս անմեղ մարդկանց մորթող վայրենին
Կրում է վսեմ մարդկային անոմն:
Շրջել է լուսինը հավերժ արթուն,
Այսքան պիղծ բնավ չի տեսել մարդուն:

Լուսինը դեռ լուռ ներքև է նայում
Հոգնած աչքերով և կիսահանգած:
Դիակույտերից դուրս սողաց հանկարծ
Մի փոքրիկ տղա՝ շորերին արյուն:
Վեր ելավ կանգնեց այս մահավայրում
Փոքրիկ ուս տղան՝ հայացքով մոլոր,
Նայում է սարսամ, դիտում շորս բոլոր,
Եվ մի խոր կսկիծ իր սիրտն է այրում:
Կանգնել է վանյան ու ծանր է շնչում:
Դողում է, հեռում, ի՞նչ է շշնջում:

2

Վանյայի հոգում իջավ աև գիշեր,
Նա ցնցող անցքերն սկսեց հիշել:—
Գերման գինվորներն ընկած տնետուն

Գյուղացիներին փողոց են նետում:
Գյուղը լցվել է մանկական ձիշով,
լավում են ձայներ նզովքի, լացի,
Քշում են մարդկանց լկտի քրքիշով
Սպան ու զինվորը գերմանացի:
Ու բերին մարդկանց խմբով, մի և մի
Այստեղ, ուր տր ինքն է կանգնել հիմի:
Վանյային և մորն էլ բռնի բերին,
Խառնեցին քշված մարդկանց խմբերին:

Հիշում է Վանյան՝ ժպտում էր հուշիկ
Մայրիկի գրկում իր քույրն անուշիկ,
Քույրը Վանյայի՝ թմբկիկ Մուրիչկան —
Երեք ամսական, լավիկն էր ինչքան:
Վանյան կանգնել էր մայրիկի կշտին,
Մայրը մի ձեռքով բռնել էր նրան,
Ա՛խ, մայրիկը մեղմ լալիս էր վշտից,
Մեկ-մեկ նայում էր Վանյայի վրա,
Ու մերթ դիտում էր կպած իր գրկին
Ժպտում, կապտաչյա իր հեգ մանկիկին:
Վանյան նայում էր իր մայրիկին լավ
Ու չդիմացավ, փառտնի լաց եղավ:

Եվ հանկարծ լավեց կրակոցի ձայն,
Հրեղեն կայծեր թռան ու անցան:
Այդ գնդացիներն էին կտկտում:
Ու մեռնող մարդիկն էին մղկտում:
Արդյոք իր մա՛յրն էր ցնցվեց, երեւոյց,
Քո՛ւյրիկն էր ճշաց դառնազին կոծով,
Այն ո՞վ էր արդյոք իր կողքին նվազ,
Վանյայի վրա ընկաւ հետցով:
Ու մի ծանրը բեռ ընկել էր վրան
Եվ մի տաք հեղուկ թրջում էր նրան:
Ականջների մեջ մի՞ ձայն էր խշշում:
Թե ինչ պատահեց հետո՝ չի հիշում:

Ընկել էր Վանյան դիակների տակ,
Նրան չէր կպել մահացու գնդակ:
Ու կամաց կամաց երբ եկաւ ուշքի,
Զգաց իր վրա մի ճնշում ուժգին:
Ու խարխափելով, կիսաշնչահեղձ—
Նա հեռու հրեց սառած մի մարմին,
Դիակույտերի արանքով սահեց
Կանգնեց, ներկված արյունով կարմիր:
Եվ փոքրիկ տղան՝ շորերին արյուն,

Կանգնել է ահա այս դաժան վայրում.
Հուշերը ցնցող ու խուլ շառաչող—
Գալիս անցնում են մտքի առաջով:

Պատանին հայացքը գետնին հառեց,
Հայացքը լսրեց, նայեց ու արեց:
Ա՛խ, իր մայրիկին նա տեսավ հանկարծ
Արյան մեջ պառկած, աչքերը հանգած:
Եվ կրծքի վրա անգին մայրիկի
Թաքտում է հեղ փոքրիկ Մուրիչկան,
Խոցել է դնդակն անմեղ մանկիկին,
Իսկ մայրը մեռել է, մայրը չկա:
Եվ չոքեց Վանյան թախծոտ, դողդողջուն—
Հարազատների արյան հորդ լճում,
Ու մրմնջում է մեղմ՝ ձայնով անուժ.
— Միտի՛ր մայրի՛կ, քույրի՛կ իմ անուշ:

3

Տասներեքամյա մի վտիտ տղա—
Մազերը խարտյաշ, աչքերը լազուր,
Գիշեր ու ժամին գյուղից դուրս թռավ,

Հեմփիհն դեպի անտառ է վազում:
Մի պահ շնչառապառ կանգնում է՝ հետո
վազում է կրկին նեղ արահետով:
Այն վտիտ տղան սեղմել է գրկին
Մի փոքրիկ մանկիկ՝ վիրավոր սակայն,
Տանում է խամրած իր լամ քույրիկին,
Սիրուն քույրիկին հրեք ամսակալան:

Գյուղից շատ հեռու կա մի մեծ անտառ,
Անտառը լիքն է ահով ու դավով,
Պարտիզաններն են շրջում անդադար
Անտառումն այն խիտ ու խորհրդավոր:
Գերման զինվորներն անտառի կողքից
Անցնում են, փախչում ոնց որ դժոխքից:
Նրանք չեն մտնում խորքերն անտառի,
Անտառից նրանք սոսկում են այնպե՛ս,
Ռուս պարտիզաններ կան այնտեղ արի,
Զինված, ահարկու, հանդուգն ու անտես:

Այս ուշ գիշերվա ժամին միամաժ
Անտառն անհանգիստ խռչում է, շնչում,
Ու սվավում են ծառերը կիսմայ

Եվ անցորդ մարդուն վախ են ներշնչում:
Մի ծառի ներքև՝ անտառի խորքում
Այն ի՞նչ մարդկային ձայն է մորմոքում:
Վանձյա՛ն է նստել նոճենու տակին,
Քրոջը դրե՛լ իր ծնկի վրա,
Օրոր է ասում մեղմ ու սրտագին,
Շոյելով քնքուշ մազերը նրա:

Վիրավոր քրոջը դգվում է նա,
Սրտագին հույզով օրոր է ասում,
Սակայն Մուրիչկան չի ժպտում հիմա,
Ճերմակ թաթիկներն այլևս չի պարզում:
Եվ վերնաշապիկը Վանձյա՛ն իրա
Հանեց ու ձգեց իր քրոջ վրա.
— Գիշեր է, ցուրտ է, ծածկեմ քեզ, քույրի՛կ,
Հանկարծ շմրտես, չհիմա՛նդանաս,
Քնի՛ր, Մո՛ւրիչկա, քնի՛ր, տիրոնի՛կ,
Վա՛ղ անավոտուն աչքերդ կթանա՛ս:

Ծառերը մթնում տարսուռ են և ահ,
Անտառը լիքն է անթիվ քաջքերով,
Մացառներն, նսեպ, դազան՝ ու ճիվա՛ղ

Սուր ժանիքներով, դեղին աչքերով:
Բայց Վանյան այլևս չի սոսկա մահից:
Ոչ էլ գազանից և կամ ճիւղից:
Գայլից, բորենուց նա չի վախենա,
Գազանն ազնիւ է, խղճով, բանական.
Այլեւի վայրագ, չար և անխնա
Մարդաճիւղներն են գերմանական:

4

Ժութը չքացաւ տւ գիշերն՝ անցաւ,
Անտառն անհանգիստ քնից արթնացաւ:
Ծառերը հովից մեղմ արսփացին,
Եւ բարեկեցին արեւին փայլում:
Անտառի միջով վաղ լուսաբացին
Սպառազինված մարդիկ նն քայլում:
Քայլում են նրանք զգուշ, լուծալն,
Զեռներին պատրաստ պահած հրաջլան:
Քայլում են նրանք խիզախ և խոկուն,
Բայց ահա նրանք կանգ առին, ինչո՞ւ.
Այն ո՞վ է այնտեղ՝ անտառի խորքում
Նոճենու ներքե միայնակ ննջում:

Պարտիզանները մոտեցան ծառին,
Մոտեցան ծառին և լուռ կանգ առին:

Նոճենու ներքև՝ անտառի խորքում —
Փռքրիկ ոռւս տղան մտել էր խոր քոն:
Քնել է հոգնած, քնի մեջ անգամ
Մտածում է նա իր քրոջ մասին,
Կրծքին է սեղմել տարաբախտ մանկան,
Խոր կարեկցությամբ, սիրով անբասիր:
Պարտիզանները կանգնել են տրտում,
Եվ սրտամորմոք պատկերն են դիտում:
Ահա պատանին հառաչեց, հեաց,
Արթնացավ, բացեց աչքերն ու փակեց.
Աչքերին դաժան տեսիլք երևաց,
Հանկարծ ցատումով նա ոտքի ցատկեց:
Բայց աչքերն ահա զարմանքով թարթեց,
Ռուս մարդկանց տեսավ վանյան, հաղորարուվեց:

Վանյան պատմում է հուզված, կցկտուր
Գլուղի անցքերից ու մերթ հեծկտում:
Դաժան ապանդի մասին է խոսում,
Պատմում է զոհված մայրիկի մասին:

Պարտիզանները հետամ են, լսում —
Դլխահակ, մռայլ կանգնած միասին:
Վերեժով վառվում են արտերը բոց,
Պրկվում են նրանց բռնանքները գոց:
Խմբի ղեկավարն անխոս մոտեցավ,
Գրկեց աղջկան դալուկ ու նիրհած,
Առնական հոգում կրակ կա տւ ցավ,
Աչքերում, կարծես, արցունք երևաց:
Շոյեց մանկիկին, դառնազին ժպտաց,
Շուռ եկավ սրբեց իր աչքերը թաց:

Դու մանկի՛կ անմեղ, դու ծաղի՛կ հեզիկ,
Սիրունի՛կ աղջիկ, տ՛վ խոցեց քեզի:
Փակվել են առմիշտ աչիկներդ զույգ,
Ձեռքըդ չի փնտրի կուրծքը մայրական,
Դու աղվափետուր թռչնի՛կ թևաղուրկ,
Որսորդի նետից ընկած արնաքամ:
Այդ ի՞նչ որսորդ էր անհոգի, այդ ո՞վ,
Զարկեց քեզ, թռչնի՛կ, թռնավոր նետով:
Բորենին անգամ, մոլեգնած ու բիրտ,
Թե՛ քեզ հանդիպեր՝ կդառնար խաղաղ,
Գթոտ ու քնքուշ կնստեր կողքիդ,

Կտենչար քեզ հետ ժպտալ ու խաղալ:
Ճռվողոյ թռչնի՛կ, քեզ ո՞վ սպառնեց,
Քեզ սպառնողին ամո՞թ և անե՞ծք:

Զսպեց ղեկավարն իր հուզմունքն անսանձ,
Պարտիզաններին մեղմաձայն ասաց.
— Մեռել է արդե՞ն աղջիկը թիթեռ,
Ուսից վիրավոր և արյունաքամ,
Իսկ դժբախտ եղբայրն այդ շրգիտե դեռ,
Սպասում է նա զարթոնքին մահական:
Աղջիկը լա՛վն էր, քնքուշ ու սիրուն,
Եղբայրը նրան շա՛տ շա՛տ էր սիրում:
Աղջկան թեղե՞նք այս ծառի ներքե
Հողը հայրենի թող գրկի նրան,
Նոճին թող երգի մայրական երգեր,
Արցունք թող թափի շիրիմի վրա:
Եվ մեզ հետ տանենք պատանի տրբին,
Թող լինի նա մեր հարազատ որդին:

Եվ վանյան զգաց՝ որ ի՛նչ որ ասին,
Վատ բա՛ն էր ասին քույրիկի մասին:
Առաջ խոյացավ, քրոջը խլեց,

Եվ ամուր սեղմեց կրծքին բաբախող,
Մանկան թաթիկներն իր ծոցը դրեց,
Նայում է նրան հոգատար վախով:
Օրորում է հեզ քրոջ սիրտսուն,
Մազերն է շոյում տւ մեղմիկ ասում.

— Լսի՛ր, սիրունի՛կ, լսի՛ր, Մո՛ւրիչկա,
Դու մի՛ վախենա, ես չեմ թողնի քեզ,
Մայրիկը մեռա՛վ, հայրիկը չկա՛,
Ես քեզ կպահեմ, քո եղբայրն եմ ես:
Պարտիզանները, արտերով բեկուն,
Լալիս են լսիկ և խուլ հեկեկում:

Մի ծեր պարտիզան թիկնեղ, աժդահա
Մտեցրել տղին, խոսում է ահա.

— Դու ջահել ես դեռ, որդյա՛կ իմ, վա՛յնկա,
Քեզ մի չարչարիր սրտամաշ ցավով,
Դեռ դու շատ կապրես, առջևդ կյանք կա,
Կյանքում կտեսնես դեռ տւրախ, լալ՛ օր:
Եկ գնանք մեզ հետ, եկ մեզ միացիր,
Պարտիզաններիս վա՛վա՛կը դարձիր:
Քեզ կպահպանենք մոտիկից, հեռվից,
Մինչև թշնամին ջախջախվի առմիշտ,

Հայրիկդ էլ արդեն ետ կգա կռվից,
Կգնաք ձեր գլուղն ու կապրեք անվիշտ:
Իսկ Մուրիչկային՝ այս անուշ մանկան
Թաղենք, նա արդեն մեռել է, վա՛յնկա:

Վանյան սարսափով աչքերը շրոնց,
Նայեց քույրիկին, ցնցվեց ու լոնց:
Անշարժ քարացալ իր կանգնած տեղում,
Աչքերը տենդով ու լալն բացվեցին,
Շրթունքները փակ պրկվում են, դողում,
Այտերն արցունքով մեղմիկ թացվեցին:
Պարտիզանները փորեցին մի փոս
եվ Մուրիչկային թաղեցին անխոս:
Կանաչ տերևներ ու ճյուղեր գտան,
Բերին շիրիմի վրա փրոնեցին,
Շրջապատեցին հողաթումբը թարմ,
Կանգնեցին զգաստ ու երդվեցին:
— Մո՛ւրիչկա, հանգչիր դու հողի ներքո,
Երգվո՛ւմ ենք լուծել սուրբ վրեժը քո:

Զոքել է Վանյան կողքին շիրիմի,
Ա՛խ, քույրը հողում մենակ է հիմի:

1214
A 6099

Տղան ասում է ձայնով աղեկեզ.
— Մո'ւրիչկա, ես քեզ միշտ կգամ այցի,
Ուր էլ որ լինեմ, չեմ մոռանա քեզ,
Սպասիր, քո'ւյրիկ, իմ վերադարձին:
Թողեց քույրիկին՝ հողի ավարին,
Կանգնեց, մոտեցավ նա ղեկավարին:
— Քեռի', կտա՞ս ինձ հրրացան, նռնակ,
Ես քաջ կլինեմ, թե կուզես՝ փորձիր:
Ղեկավարն ասաց — վա՛նչուշկա, գնա՛նք,
Դու օգուտ կտաս մեր արդար գործին:
Վանչայիին տարան, խմբի հետ գնաց,
Անտառում փոքրիկ մի շիրիմ մնաց:

5

Մի պարտիզան կա անոմը Վանչա,
Մի տղա է նա տառներեքամյա:
Դեռ մատղաշ է նա, վտիտ է, սակայն
Դեմքը՝ լուրջ, կեցվածքը՝ հերոսական,
Անհոգ, երչանիկ օրերը կորան,
Զորս կողմը նրա բուք է ու բորան:
Պատանին տեսավ տառապանք տուցավ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԳՐԱԳԵՐԱՆ № 2
ՀԱՅԴՐԵՄԻԷ

Եվ ցավի բռնում կոխվեց, կարծրացաւ:
Այժմ նրա մռայլ հոգու հատակում
Վերեւի կայծակն է փայլատակում:
Ու դարձել է նա հետախույզ հիմա,
Պարտիզանների սիրելին է նա:
Ծոցում նռնակներ տնի մահ ցանոյ,
Զինված է կարճիկ մի հրացանով:

Է՛իս, փոքրիկ տղա աչքերով լազուր,
Մութ գիշերներին այդ ո՞ւր ես վազում.
Եվ կամ ժամերին լույս՝ ցերեկային—
Մագլցում ես վեր ծառերի ծայրին:
Է՛իս, դու ուս տղա խարտյաշ ու սիրուն,
Զոքում ես, ինչո՞ւ, խոր ու փոսերում:
Ինչո՞ւ պահվում ես ձամբի մոտ՝ առնում,
Երբ ձայն ես լսում՝ ինչո՞ւ ես լարվում,
Ինչո՞ւ շրջում ես դու շուրջը գյուղի,
Այդ ո՞ւմն ես դիտում դու վաղտագողի:
Է՛իս, թախծոտ տղա դու մանկահասակ,
Պատանեկությանդ ո՞վ խլեց, առա՛:
Այն ո՞վ ամպոտեց հոգին քո պայծառ,
Եվ գընացիր դու պարտիզան դարձար:

Յերեկ ու գիշեր մարտ է տևական.
 Տանկերի զարկից գետինն է թշնդում,
 Սափառնակներն ան վերից հըռընդում,
 Հեռու ոռնում են և արկ և ակամ:
 Այդ հզոր բանակն և սովետական
 Թշնամուն չարդում և հետապնդում:

Իսկ գերման զորքի թիկունքում խարխուլ
 Ծանոթ խումբը մեր պարտիզանների
 Զարկում է, տրսում է գազաններին —
 Գերման զորքերին սլաշրագ և հախուռն:
 Սարսափի, ահի, մահի մեջ պահում
 Նրանց վաշտերին և հազարներին:

Գնում է Վանյան ճահճուտով տղմուտ
 Հետախուզության՝ զգուշ և արթուն,
 Խավարի գրկում ճամբա է հարթում,
 Քայլում անտառով ծառախիտ ու մութ:
 Վանյան իր գործին գիտակ է, հմուտ.
 Դժվարին ճամբան նրան չի հաղթում:

Անտառի միջով քայլում է անառ,
Հայացքը հատած շուրջը՝ խալվարին.
Ահա մոտեցավ իր ծանոթ վայրին,
Իր Մուրիչկայի շիրիմն է ահա:
Շիրիմի վրա կանգնել է պահակ
Ծանոթ նոճենին գթառատ, բարի:

Նստեց մենավոր գերեզմանի քով
Հետախույզ տղան լռախոհ ու լուրջ,
Աչքերում ցոլաց անրջանք մի մոմնջ
Եվ սիրտը կրկին պարտավեց մեզուվ:
Շիրիմն է շոյում դողդողուն ձեռքով,
Կալում է ահա մի նվաղ մրմոմնջ:

— Քեզ այցի եկա, շսջում է նա,
Քեզ չեմ մոռացել, իմ քույրի՛կ անմեղ,
Ինձ համար դու միշտ կմնաս անմեղ,
Մայրիկն էլ նույնպես անմեղ կմնա:
Եղբայրդ հիմի քաջ է, անխնա,
Գիտե թշնամուց միշտ վրրեժ հանել:

Դեպ հայրենի գյուղն է ձգվում ուղին,
Քայլում է վանյան, սողում սողեսող,

Յատկում է զգուշ խմբերով, փոստով,
Քայլում է կրկին համարձակ, ուղիղ:
Ահա՛ մոտեցավ սիրելի գյուղին,
Ահա՛ կեչիներն ու առուն հոսող:

Կանգ առավ տղան: Խորունկ հետցով
Շունչ քաշեց՝ այնտեղ գյուղի վերևում:
Դալուկ երեսին վիշտ է երևում,
Սնքերը կարծես վառվում են բոցով,
Հուշերը հոգին իր ալեկոծող
Հորձանք են տալիս հորդ ու երբեմն:

Այստեղն էր ահա: Մահավայրն է սա,
Օ՛, արյունոտ հուշ դաժան սարսափի,
Հիշում է վանյա՛ն, մարում էր արփին,
Բարձրացավ զարկված դիերի մի սար:
Դիակույտից նա դուրս եկավ, տեսավ
Սափանված իր մորն ալս առի ափին:

Պարտիզան տղան քայլում է նորից
Խավարում սմբած գյուղի փողոցով,
Լույս է եղևում տժգույն, դողողով—

Գլուղի դպրոցի լուսամուտներից:
Ու մի քիչ հեռու ծանոթ տներից
երգեր են լավում խապոտ ոռնոցով:

Պատանին՝ տրպես մի ոգի անգո—
Զուլված գիշերվա անթափանց մութին,
Հավեց դպրոցի մի լուսամուտին:
Լուսամուտն ահա՛ ցածլիկ և անքող,
Թախծում է լույսի դեղին երանգով,
Նայում է տղին՝ իր հին ծանոթին:

Ներս նայեց վանյան լուռ, ուշիուշով,
Ահա դպրոցի դահլիճն է անտեր,
Մղկտում է մի թիթեղյա կանթեղ
Նվ բեկբեկում է վտիտ լույս ու շող:
Քողված սիգարի ծխի մշուշով
Նստել են ֆաշիստ սպաներ այնտեղ:

Նայում է նա զուռպ և գաղտագողի:
Գերման սպաներն ահա դահլիճում
Թքում հատակին, ծխում են, վիճում,
Ճշում են, ոռնում և խմում օղի:

Պղծում են նրանք դարոցը գլուղի,
երգում են լկտի երգ ու քրքրջում:

Հանկարծ սարսռաց պատանին տոկոն,
Ետևից մի ձեռք իր թևը սեղմեց,
Ճնշումի ցավից պատանին դեղնեց,
Այդ ձեռքը կարծես իր թևն է պոկում:
Կարծես Վանյայի ուսին է չոքում
Մի գաղան վայրագ, մարդակեր և մեծ:

Ժամապահ զինվորը գերմանացի
Բռնել է ամուր խիզախ պատանուն,
Հրելով նրան այն տ՛ւր է տանում—
Մեջքին տեղալով հարված և քացի:
Թվաց թե մեջքին իջավ սուր կացին
Եվ կամ թե պալթեց արև հրետանու:

7

Զինվորը կանգնեց դահլիճի դռան,
Տղին ներս հրեց և դուռը գոցեց.
— Լուսամուտի մոտ բռնեցին սրան,
Ժամապահն զգաստ ու կարճ զեկուցեց:

Շուռ եկավ և դուրս գնաց դահլիճից,
Դահլիճում թողեց տղին ակնապիշ.
Սպանեին անսպաս ջղի կռու տվին,
Տղին նայեցին հայացքով լպիրշ:

Է՛իս, գյուղի դպրո՛ց, թափո՛ւր ես հիմի,
Զկա՛ տասուցիչ, ոչ էլ աշակերտ,
Զի հնչում այստեղ անմահ Պուշկինի
Լեզուն հրաշոմնչ և հրաշակերտ:
Խուժել են ահա գյուղի դպրոցում
Մարդաճիվաղներ գոեհիկ, նվաստ,
Լկտի մորուցքով պղծել են փորձում
Տաճարը լույսի վեհ ու խորհիմաստ:

Կանգնել է վանյան հանգիստ ու վստահ,
Նայում է հարբած այն սպաներին,
Կարծես ճանաչում է այնտեղ նստած
Միքայի տիեղծ մարդասպաններին:
Հարկավ հիշում է, ա՛յ այն երեքին
Լավ է ճանաչում, նրա՛նք են, նրանք
Գյուղացոց վրա՝ առվի եզերքին՝
Գնդացիրներից թափեցին կրակ:

Հիշեց մայրերին, ծերերին դողդոջ
եւ մանուկներին գնդակահարված,
հոցված քույրիկին իր նորաբողբոջ
Անշունչ մայրիկի կրծքին ծվարած:
Եւ ատելությունը ցասման հրով
իւր ծփանքի մեջ անամի պատանու,
Ոնց որ օվկիանի հորձանքը խրոտիվ
Ամրակոտու նաւին քշում է տանուս:

Զգում է վաճառն ու վատահ է նա,
Որ չի՝ ազատվի այլևս կենդանի,
Երջանիկ և սուրբ այն ժամն է հիմա
Որ մոր ու քրոջ վերեժը հանի:
Վաճառ, մոտեցավ ժամը բաղձանքիդ,
Եղիւր համարձակ, եղիւր անխնայ,
Հոգ չէ, թող հանգչի արևը կյանքիդ,
Վերեժդ լուծիր ու մի վախենա:

— Հը՛, ոսի՛ տղա, վախկոտ կաշաղա՛կ,
Անո՞ւնըդ, ո՞վ ես, որտեղի՞ց եկար,—
Հանկարծ մըթմըթաց մի սպա ճաղատ
Ռուսերեն լեզվով կցկտուր և կաղ:

Պատանին ասաց. — Անունս է Վանյա,
Ծնվել եմ այստեղ, այ հենց այս գյուղում,
Ձեր երկրին կոչում էինք Գերմանիա,
Իսկ դուք ի՞նչ տանեք այստեղ, մեր հողում:

Ասաց ու նայեց շեշտակի նրանց,
Նրանց դեմքերին մոլուցք կա, գրգիռ.
Մեկը հայհոյեց, մեկը հրհռաց,
Իսկ ճաղատ սպան մրթմրթաց կրկին.
— Օհո, կեցցե՛ս դու, քաջ տղա ես մի,
Հարկավ մեզանից չկա քեզ վնաս,
Մի քանի ցուցմունք կտաս մեզ հիմի,
Ու քեզ կարձակենք ազատ կանաս:

Դուռ է պատանին և կանգնել է վեա,
Բոցավառվել են աչքերն իր արթուն,
Ու մտածում է. — Է՛իս դու նենգ աղվես՝ս,
Ձուր փորձում ես ինձ գցել թափարդում:
Վանյան չի խաբվի, փորձառու է նա,
Պարտիզան է նա կուռ և քաջարի,
Երգվել է, երգման հաստատ կմնա,
Իր հայրենիքին չի դախաճանի:

— Զաւա՛կս, ամուր կաց, անվեհեր եղիր,
իր մայրն է կարծես հուշիկ շշնջում:

— Վա՛նյուշկա, վրեժ լուծիր ու մեռիր,
կարծես իր տանկիստ հոր ձայնն է հնչում:
Վանյային թվաց՝ համբուրում է ջերմ
իր Մուրիչկային, գրկել է նորից.

— Սիրելի՛ քույրիկ, ես եղբայրդ չեմ,
թե վրեժ չառնեմ թշնամիներից:

— Հը՛, ոսի՛ տղա, խոսենք քո մասին,
Անունդդ Վանյա, զեղեցի՛կ անուն,
Ծնվել ես կարծեմ, այս գյուղում՝ ասիր,
Մայր ունե՞ս, իսկ հայրդ ի՞նչ գործ է անում.
Հարցեր է տալիս ահա նույն սպան:
Վանյան հայացքով դահլիճն է չափում,
Եվ հոգում գայրույթը հագիւմ զսպած,
Զեռքով իր կուրծքն է ծածուկ շոշափում:

Ետ քայլեց, կանգնեց և պատարախանեց,
Խոսեց նա հպարտ, սառնարյուն, հանգիստ.

— Քառասուններեք ֆաշիստ սպանեց
Ռազմաճակատում իմ հայրը տանկիստ:

Ես մայր ունեի և մի քույր անգին
Եվ հարկաններ՝ մայր, մանուկ և ծեր,
Դուք ապանեցիք նրանց ամենքին,
Պարտիզան դարձա, որ վրեժ լուծեմ:

Հարց տվող սպան մուկին մոռաց:
— Քեզ պե՞տք է կարգին ջարդել, դնքստել:
Ձեռքը ծոց տարա՞վ վանյա՞ն և գոռաց:
— Հե՛յ, չըշարժվե՛լ, ձեռներ վե՛ր, նստե՛լ:
Եվ ծոցից նռնակը դուրս հանեց նա,
Իսկ սպաները սմբեցին ահով:
— Շների նման կատակեք հիմա,
Իսկ ես կմեռնեմ հերոսի մահով:

Նռնակը թռավ թափով սրընթաց,
Դահլիճում լսվեց ուժգին դրդոց,
Գետինը ցնցվեց, ինչ որ զբրընգաց,
Բարձրացա՛վ փողի, ծուխ, հրդեհ և բոց:
Գետին են փռվել անշունչ իրար քով
Տասներեք սպա՝ տասներեք գազան,
Ընկել է աչնտեղ հերոսի փառքով
Տասներեքամյա մի ոռոս պարտիզան:

Ամպ ու զամպ օր է: Գյուղը նըվաղուն:
 Կեսօր է, բայց դեռ անձրև է մաղում:
 Այս մռայլ ժամին, այս մառախուղին,
 Երգեցին հանկարծ արկ ու գնդացիր,
 Նոնականեր հուժկու թափով թնդացին:
 Պարտիզանները տիրացան գյուղին:

Պարտիզանները թշնամուն խոցող,
 Ահա քայլում են գյուղի փողոցով,
 Փողոցը դեպի դպրոցն է տանում:
 Միքանի մարդիկ՝ գյուղում մնացած,
 Պարտիզանների խմբին միացան—
 Այցի են գնում հերոս պատանուն:

Ներս մտան: Այստեղ դպրոցն է թափուր,
 Ահա դահլիճը դարձած կիսափող:
 Տառներեք դիակ թշնամու: Արյուն:
 Ահա պատանին: Դիակը նրա:
 Արյան մեջ փռված հատակի վրա
 Առյուծ հոր որդին՝ մի անվախ կորյուն:

Եվ ծունկ չոքեցին մարդիկ համըր-մունք:
Ու մարդկանց միջից լավեց մի մրմունջ.
— Փա՛ռք ու պատի՛վ քեզ, սիրելի Վա՛նյա,
Քեզ չի մոռանա երկիրն ուռածական:
Անմահ ես մահով քո հերոսական,
Ո՛վ քաջ պատանի տառներեքամյա:

9

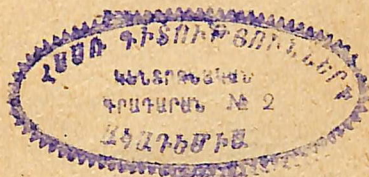
Մի գերեզման կա անտառի խորքում,
Նոճենու ներքև մի գերեզման կա,
Այնտեղ գիրկ գրկի մտել են խոր քուն
Փոքրիկ Մուրիչկան և հերոս Վաճնկան:
Նոճենու ներքև մի գերեզման կա,
Այդ նվիրական սրբավայր է մի,
Չեն պղծի նրան աշժմ գերմանական
Մարդաճիւժադներն անխիղճ, վայրենի:

Անցո՛րդ, տեսնում եմ քեզ այս անտառում,
Կանգնեցիր ահա շիրիմի կողքին,
Զերմ հիացմունքի հրդեհ է վառում
Վըրեժի պապակ քո հախարտ հոգին:

Սրբապաշտ է մի գերեզմանն աշդ վեհ,
Կանգնիր դու հպարտ, վշտից մի՛ դողա,
Տե՛ս, հավերժորեն ապրում են աշդտեղ
Մի փոքրիկ աղջիկ, մի հերոս տղա:

1942 մաւրս

Երևան

ԱՅԱՏ ՎՃՏՈՒՆԻ
Когда сверкает молния
(на армянском языке)
Армгиз, Ереван, 1942

Պատ. խմբագիր՝
Դ. ՍԱՐԳՍՆ,

ՎՃ 2782. Պատվեր 387. Տիրաժ 3000.
Տպագրական 2 մամ. Ստորագրված է
տպագրության 6/VI 1942 թ.

Հայպետհրատի տպարան, Երևան, Լենինի 65

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0041871

[074]

ԳԻՆԸ 1 [Ռ. 70 ԿՈՊ.

A ^I
6099

Շաղիկը
Բ. Մազմանյանի

АЗАГЪВШТУНИ.
Когда сверкает молния
(На армянском языке)
, Аригъ, Ереван, 1942 г.